

Asiantuntijalausunto

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle aktiivimallin leikkureiden ja velvoitteiden kumoamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 80/2019 vp)

Esityksen perusteluissa on avattu hyvin aktiivimallin arviointia ja mallin vaikutuksista tähän mennessä saatua tietoa. Aktiivimallin vaikutuksia työllisyyteen on vaikea arvioida, koska työllisyys on parantunut merkittävästi viime vuosina. Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan saajien aktiivisuutta voidaan kuitenkin seurata tarkasti Kelan rekisterien perusteella. Esimerkiksi TE-palveluihin osallistuneiden osuus Kelan työttömyysturvan saajista on ollut vuosina 2018 ja 2019 noin 3-4 prosenttia korkeampi kuin vuonna 2017.

Tarkastelujakson aloittaneista työmarkkinatuen saajista noin 40 prosenttia täytti aktiivisuusehdon

Tarkastelujakson aloittaneista työmarkkinatuen saajista noin 40 prosenttia täytti aktiivisuusehdon ja noin 36 prosenttia ei täyttänyt aktiivisuusehtoa. Muut tarkastelujakson aloittaneet poistuivat työttömyysetuudelta (15 %) tai tarkastelujakso oli heillä kesken tai keskeytynyt (alle 10 %). Osuudet pysyivät samalla tasolla kaikilla tarkastelujaksoilla vuoden 2018 aikana. Peruspäivärahan saajista hieman alle 30 prosenttia täytti aktiivisuusehdon ja noin 30 prosenttia ei täyttänyt aktiivisuusehtoa. Peruspäivärahan saajilla työttömyysetuudelta poistuminen oli huomattavasti yleisempää kuin työmarkkinatuen saajilla. Noin 30 prosenttia poistui työttömyysetuudelta.

Työmarkkinatuen saajat osallistuivat palveluihin

Kun tarkastellaan työmarkkinatuen saajia, joiden 65 päivän tarkastelujakso tuli täyteen ja aktiivisuusehdon täyttäminen on tarkastettu, hieman alle puolet ei täyttänyt aktiivisuusehtoa ja hieman yli puolet täytti ehdon. Työmarkkinatuen saajista suurin osa (40 %) täytti aktiivisuusehdon TE-palveluun osallistumalla ja pienempi osa (12-13 %) työnteolla. Osuudet pysyvät samalla tasolla kaikilla tarkastelujaksoilla vuonna 2018. Tarkastelujakson päättäneistä peruspäivärahan saajista suurin osa täytti aktiivisuusehdon työnteolla ja pienempi osa osallistumalla palveluihin. Peruspäivärahan saajilla niiden osuus, jotka eivät täyttäneet aktiivisuusehtoa, pienenee jaksolta toiselle.

Ikääntyneet aktivoituivat heikosti

Aktiivisuusehdon täyttymistä analysoitiin myös henkilön ominaisuuksien mukaan. Tulosten mukaan erityisesti naisilla, nuorilla ikäryhmillä, puolison kanssa asuvilla ja ulkomaan kansalaisilla keskimäärin on suurempi todennäköisyys täyttää aktiivisuusehto. Vastaavasti iäkkäämmillä, pitkäaikaistyöttömillä, Uudellamaalla tai maakuntakeskuksissa asuvilla, työkyvyttömyyseläkettä hakeneilla tai toimeentulotuen saajilla on keskimäärin pienempi todennäköisyys täyttää aktiivisuusehto.

Alennettua etuutta saaneista 14 prosenttia aktiivisia seuraavalla jaksolla

Jos henkilö ei täyttänyt aktiivisuusehtoa, hänen työttömyysturvaansa alennettiin seuraavalla tarkastelujaksolla. Suurimmalla osalla henkilöistä, jotka eivät täyttäneet aktiivisuusehtoa, tilanne oli alenemisesta huolimatta pysyvä jaksosta toiseen. Pieni osa alennettua etuutta saaneista täytti aktiivisuusehdon. Samana pysyvän aktiivisuuden taustalla voi olla esimerkiksi pitkäkestoisiin TE-palveluihin osallistuminen tai jatkuva osa-aikatyö. Myös henkilökohtaiset omaisuuudet pysyvät samoina.

Alentamispäätöksen saaneista työmarkkinatuen saajista 14 prosenttia täytti ja 63 prosenttia ei täyttänyt aktiivisuusehtoa. Täyttä etuutta saavilla nämä suhdeluvut ovat lähes päinvastoin: 62 prosenttia täytti ja 11 prosenttia ei täyttänyt aktiivisuusehtoa. Alentamispäätöksen saaneista peruspäivärahan saajista 11 prosenttia täytti ja 45 prosenttia ei täyttänyt aktiivisuusehtoa. Alentamatonta etuutta saaneista peruspäivärahan saajista 40 prosenttia täytti ja 11 prosenttia ei täyttänyt aktiivisuusehtoa.

Alle aktiivisuusehdon jäävä aktiivisuus oli vähäistä

Aktiivimallia on kritisoitu myös siitä, että aktiivisuusehto ei välttämättä täyty, vaikka olisi yrittänyt olla aktiivinen. Työhaun aktiivisuus tai palveluihin hakeminen ei näy Kelan rekistereistä. Voidaan kuitenkin tarkastella, onko henkilö osallistunut palveluihin tai tehnyt työtä, mutta aktiivisuus on jäänyt alle määritellyt rajan. Alle 5 prosenttia henkilöistä, jotka eivät täyttäneet aktiivisuusehtoa, oli osallistunut palveluihin alle 5 päivää tai tehnyt työtä alle vaaditun määrän.

Työmarkkinatuen saajilla perustoimeentulotuen saannissa ei eroa alennettua etuutta ja täyttä etuutta saavilla

Lisäksi tarkasteltiin, kuinka suuri osa täyttä tai alennettua työttömyysetuutta saaneista sai lisäksi Kelasta perustoimeentulotukea. Alennettua työmarkkinatukea saaneista toimeentulotukea sai 42 prosenttia. Täyttä työmarkkinatukea saaneista toimeentulotuen saajia oli 40 prosenttia. Peruspäivärahan saajilla ero on suurempi. Alennettua peruspäivärahaa saaneista toimeentulotukea sai 31 prosenttia, täyden peruspäivärahan saajista 18 prosenttia.

Aktiivimallin toteutumista seurattiin Kelan rekistereistä

Kelan rekisterit antavat ajantasaisen ja tarkan kuvan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajista ja heidän aktiivisuudestaan. Aktiivimallin toteutumista vuoden 2018 aikana on seurattu Kelan tutkimuksessa peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajien osalta. Seurannassa tarkasteltiin, kuinka suuri osa on täyttänyt aktiivisuusehdon ja millä toimenpiteillä se on täyttynyt. Aineistossa on mukana yhteensä 341 844 työttömyysturvaa vuonna 2018 saanutta henkilöä. Noin puolella henkilöistä oli 1-3 tarkastelujaksoa vuoden aikana ja noin puolella 4 tarkastelujaksoa tai enemmän. Tarkastelujaksoja oli yhteensä noin 1,1 miljoonaa.

Lisätietoa:

Jauhiainen, S. & Tschamurov, V. 2019. Aktiivimallin oppivuosi. Kelan tutkimusblogi. <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/4938>

Jauhiainen, S. & Tschamurov, V. (tulossa). Aktiivimallin toteutuminen vuoden 2018 aikana. Kuvailevaa tarkastelua Kelan tilastojen avulla. Kelan työpapereita 151.